

бумаги. Эта информация поможет инвестору выбрать наиболее доходные ценные бумаги при формировании портфеля.

Литература: 1. Киселев М. Средства добычи знаний в бизнесе и финансах / М. Киселев, Е. Соломатин. – М.: Открытые системы. 1997. – 392 с. 2. Шарп У. Г. Инвестиции / У. Г. Шарп, А. Дж. Бэйли. – М.: Инфра-М, 2001. – 1038 с. 3. Кречетов Н. Продукты для интеллектуального анализа данных. – М.: Инфра-М, 2000. – 256 с. 4. Boulding K. E. General Systems Theory – the Skeleton of Science // Management Science, 2, 1956. – P. 3 – 5. 5. Knowledge Discovery Through Data Mining: What Is Knowledge Discovery? – Tandem Computers Inc., 1996. – 432 p. 6. Айвазян С. А. Прикладная статистика: Классификация и снижение размерности / С. А. Айвазян, В. М. Бухштабер, И. С. Юнюков, Л. Д. Мешалкин. – М.: Статистика, 1989. – 248 с. 7. Дюк В. А. Data Mining: учебный курс / В. А. Дюк, А. П. Самойленко – М.: Инфра-М, 2001. – 456 с. 8. Дюк В. А. Обработка данных на ПК в примерах. – СПб.: Питер, 1997. – 212 с.

Стаття надійшла до редакції
13.03.2008 р.

УДК 336.13.051

Іванов Ю. Б.
Курочкіна І. Г.

АНТИІНФЛЯЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ГРОШОВО-КРЕДИТНИХ ТА БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВИХ МЕ- ХАНІЗМІВ

The factors which determine the current level of inflation are investigated, the inflationary processes in the Ukraine are analyzed, and also the model of the antiinflationary regulation of economy by utilizing the instruments of monetary and fiscal politics, that takes into account the specific condition of the Ukrainian economy are developed in the article. It is set that success and efficiency of economy of the state, directed on the economical growing and disinflation depends on coordination and interconsistency of methods and instruments of monetary and fiscal politics.

Структурні економічні реформи, які відбуваються нині в Україні, потребують як мобілізації великої кількості фінансових ресурсів, так і ефективного їх використання та оптимального розміщення. У зв'язку з цим для досягнення неінфляційного економічного зростання й модернізації вітчизняної національної економіки особливий інтерес становить вивчення особливостей і проблем антиінфляційної політики шляхом взаємодії грошово-кредитних (монетарних) та бюджетно-податкових (фіскальних) механізмів з урахуванням наявного набору методів і інструментів.

Як правило, держава, проводячи політику, спрямовану на економічне зростання та зниження темпів інфляції, не може обмежуватися лише монетарними або лише бюджетно-податковими заходами. Саме тому особливого значення набуває процес забезпечення ефектної взаємодії фіскальної і монетарної політики.

Дослідженню питань впливу фіскальної та монетарної політики на інфляційні процеси, а також їх взаємодії присвячено роботи А. І. Даниленка, А. А. Гриценка, Ю. О. Заруби, А. І. Кривоногова, Р. С. Лисенка, В. І. Міщенко, Д. С. Попова та ін. Разом з тим за наявності глибоких досліджень з даної

проблеми питання розробки ефективного антиінфляційного механізму за допомогою взаємодії інструментів та методів фіскальної і монетарної політики в умовах трансформаційного процесу не знаходили належного відображення в теоретичних і практичних дослідженнях та розробках.

Метою статті є дослідження факторів, які визначають поточний рівень інфляції, аналіз інфляційних процесів в Україні, а також розроблення моделі антиінфляційного регулювання економіки за допомогою використання інструментів монетарної та фіскальної політики, яка враховує специфічні умови української економіки.

У забезпеченні нормального функціонування будь-якої економічної системи важлива роль належить державі. Серед великої кількості ресурсів, використовуваних у механізмі державного регулювання економічного зростання та зниження темпів інфляції, особливе значення має забезпечення ефективної взаємодії фіскальної і монетарної політики.

Логіка взаємодії фіскальної та монетарної політики обумовлена двома факторами. По-перше, уряд і центральний банк (НБУ) пов'язані між собою консолідованим бюджетним обмеженням державного сектору, а саме: два найзагальніші джерела фінансування бюджетного дефіциту уряду – це нові державні запозичення і сеньораж (реальний дохід від емісії грошової бази). При цьому об'єм емісії грошової бази визначається операціями Національного банку на відкритому ринку: в той час, коли уряд розраховує загальний об'єм зобов'язань держави, Національний банк визначає композицію цих зобов'язань, обмінюючи державні облігації на грошову базу (створюючи сеньораж). По-друге, і уряд, і Національний банк мають спільні цілі. Однією з таких спільних цілей є зниження рівня інфляції [1].

У загальному вигляді інфляцію можна визначити як соціально-економічне явище, що проявляється в знеціненні грошей, зниженні їх купівельної спроможності. У разі державного контролю над цінами – в товарному дефіциті, зниженні якості продукції, розвитку тіньового сектору економіки, що інспірується, як правило, порушенням законів грошового звернення або дисбалансами в економіці.

Сучасна інфляція може інспіруватися величезною кількістю чинників: від бюджетного дефіциту до краху світових фінансових ринків. Питання про причини інфляції є дискусійним. На підставі аналізу дискусійних точок зору щодо причин, які впливають на розвиток інфляційних процесів [1 – 6], авторами запропонована класифікація факторів, що визначають поточний рівень інфляції (рис. 1).

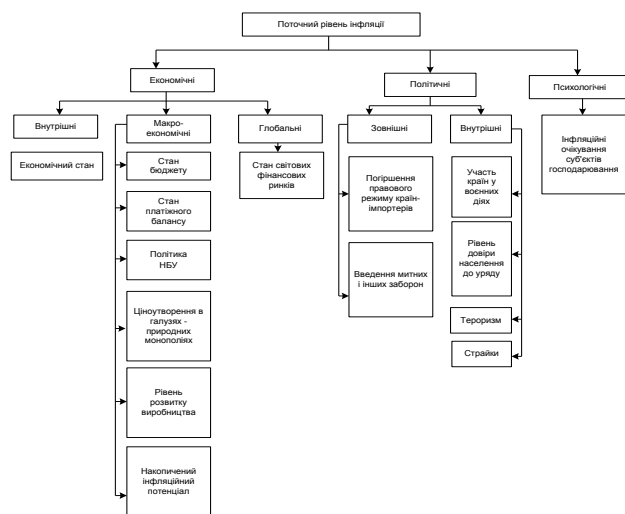

Рис. 1. Фактори, які впливають на поточний рівень інфляції

Вплив інфляції на економічний розвиток країни є дуже неоднозначним. У випадку невисоких темпів інфляція стимулює розвиток виробництва, сприяє зниженню безробіття і дозволяє державі одержувати додатковий прибуток у вигляді інфляційного податку. З іншого боку, багатий історичний досвід свідчить про негативні, руйнівні наслідки інфляції для економіки країни в тому випадку, якщо темпи інфляції посилюються.

Інфляція є складним багатоаспектним явищем соціально-економічного характеру, яке тією або іншою мірою властиве всім країнам, незалежно від ступеня розвиненості економіки. Серйозною проблемою інфляція залишається і для України. Згідно з даними Державного комітету статистики [7], у 2007 р. інфляція в Україні становила 16,6%. При цьому ціни на продовольчі товари зросли на 22,9%, на непродовольчі – на 6%, на послуги (тарифи) – на 12% (рис. 2).

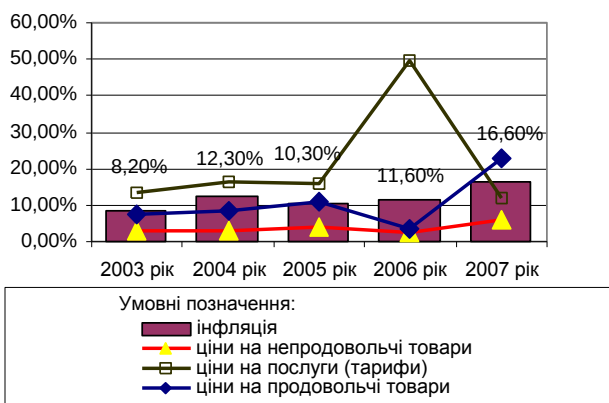

Рис. 2. Динаміка індексу інфляції та цін на споживчі товари (розраховано за даними Держкомстату України [7])

Таким чином, виходячи з рис. 2 можна зробити висновок про те, що незважаючи на всі спроби адміністративного регулювання цін з боку Кабінету Міністрів України, в Україні, починаючи з 2005 р., існує тенденція до зростання темпів інфляції. Основним фактором зростання цін у 2006 – 2007 рр. є подорожчання продовольчих товарів унаслідок несприятливих погодних умов та негативних очікувань щодо нового врожаю. Додатковим фактором прискорення інфляції було збільшення доходів населення, які, з одного боку, стимулювали попит, а з іншого – збільшували собівартість продукції. Також на збільшення індексу інфляції впливав тривалий період політичної невизначеності в країні.

Але, слід зауважити, що без зниження рівня інфляції неможливо досягти економічного процвітання країни, оскільки інфляція стримує розвиток і банківської системи, і фінансових ринків.

Для управління інфляційними процесами на сьогоднішній день використовується, по суті, два монетарні режими: монетарне та інфляційне таргетування. Ефективність такої політики можна визначити, перш за все, проаналізувавши досягнення запланованих цілей (таблиця) [7; 8].

Таблиця

Аналіз планових і фактичних показників монетарного та інфляційного таргетування

Показник	2005 рік		2006 рік		2007 рік	
	Планові	Фактичні	Планові	Фактичні	Планові	Фактичні
Рівень інфляції	107	110,3	108,7	1116	107,5	116,6
Приріст грошової маси, M2, млрд. грн.	176,1 – 182,4	193,2	223,7 – 240,8	259,4	332,2 – 345,4	391,3

Виходячи з таблиці, можна зробити висновок про те, що зв'язок між політикою, яка проводиться Національним банком України, і цілями, що декларуються ним в основних напрямках грошово-кредитної політики, протягом останніх трьох років достатньо слабкий. Щорічна невідповідність плановим показникам за агрегатом M2 виразно свідчить про неефективність використання монетарного таргетування. Можна виділити низку об'єктивних причин, які роблять неможливим застосування даного виду монетарного режиму в умовах вітчизняної економіки. Однією з найголовніших умов ефективності монетарного таргетування

є точна оцінка попиту на гроші, отримати яку в країнах з перехідною економікою не є можливим. Попит на трансакційні залишки можна визначити, виходячи з величини ВВП, а попит на гроші з боку фінансового ринку в країнах з перехідною економікою визначити практично неможливо. Висока інфляція і залежність національної економіки від зовнішньоекономічної ситуації збільшують ймовірність помилки при прогнозуванні попиту на гроші. Це, у свою чергу, може призвести або до ініціації інфляційних процесів, або до надмірного скорочення грошової маси, що в обох випадках надає негативний, дестабілізуючий вплив на економіку країни.

Ще однією важливою перешкодою до використання даного монетарного режиму виступає складність визначення зміни швидкості обігу грошей, структури грошової маси і грошового мультиплікатора.

Перераховані вище фактори роблять неефективним використання монетарного таргетування не лише в країнах з перехідною економікою або країнах з економікою, що розвивається, а й навіть у розвинених країнах [4].

Іншим видом монетарного режиму, що застосовується НБУ для подолання інфляційних процесів, є інфляційне таргетування, що передбачає встановлення цільового рівня інфляції. Як і монетарне, інфляційне таргетування в сучасних українських умовах є малоефективним. Про це свідчить значне відхилення між запланованими і реальними показниками інфляції. Можна виділити низку об'єктивних причин, які унеможливають використання інфляційного таргетування в умовах розвитку України.

Однією з найбільш суттєвих перешкод є відсутність у розпорядженні НБУ дієвих інструментів управління грошовою масою і, відповідно, інфляційними процесами. Ані рефінансування, ані переоблікові операції, ані операції на відкритому ринку, які виступають основними інструментами регулювання грошової маси в країнах з розвинутою економікою, в умовах української економіки не є ефективними. Більш того, жоден з монетарних режимів, що існують сьогодні, не може бути ефективно використаний у сучасних умовах у зв'язку із специфічністю вітчизняної економіки [6]. Це обумовлено двома причинами. По-перше, це недостатня адекватність використовуваних НБУ монетарних режимів. По-друге, це відсутність у розпорядженні Національного банку України діючих інструментів управління грошовою масою і, відповідно, інфляцією. Адже причини інфляції та її прискорення полягають, насамперед, у накопиченні макроекономічних дисбалансів, зумовлених неефективним управлінням економікою впродовж останніх років, крім того, на інфляційні процеси впливає незбалансованість фінансової сфери. Виходячи з цього, можна зробити висновок про те, що інфляція в Україні не носить явного монетарного характеру.

Таким чином, запорукою успіху в подоланні інфляційних процесів повинно виступати поєднання методів грошово-кредитної та бюджетно-податкової політики, враховуючи специфічні особливості національної економіки, а також природу інфляційних процесів в Україні. Тобто необхідною умовою підвищення ефективності антиінфляційного регулювання виступає синхронне управління грошовою пропозицією і товарною масою. При цьому необхідно здійснювати зміщення акценту в бік антиінфляційної політики, спрямованої на підйом національної економіки, враховуючи істинну, відтворювальну природу інфляції, оскільки без підйому національної економіки неможливо стримувати розвиток інфляції, потенціал якої в Україні чималий.

Взаємозв'язок монетарної і фінансової політики полягає в наступному: з одного боку, НБУ через вартість та об'єм наданих грошових коштів може впливати на депозитну і кредитну політику комерційних банків, виявляючи, таким чином, непрямий вплив на кредитну пропозицію комерційних банків і на грошовий, а також і на кредитний попит нефінансових суб'єктів, створюючи тим самим умови економічного зростання в країні. З іншого боку, розумна бюджетно-податкова політика може стимулювати розвиток виробництва й насичення внутрішнього ринку товарною масою [2; 5].

Отже, тільки через управління грошовою масою, з одного боку, і управління товарною пропозицією – з іншого, можна досягти ефективності антиінфляційного регулювання. Схематично модель антиінфляційного регулювання за допомогою використання інструментів монетарної та фінансової політики наведена на рис. 3 [2; 5; 6].

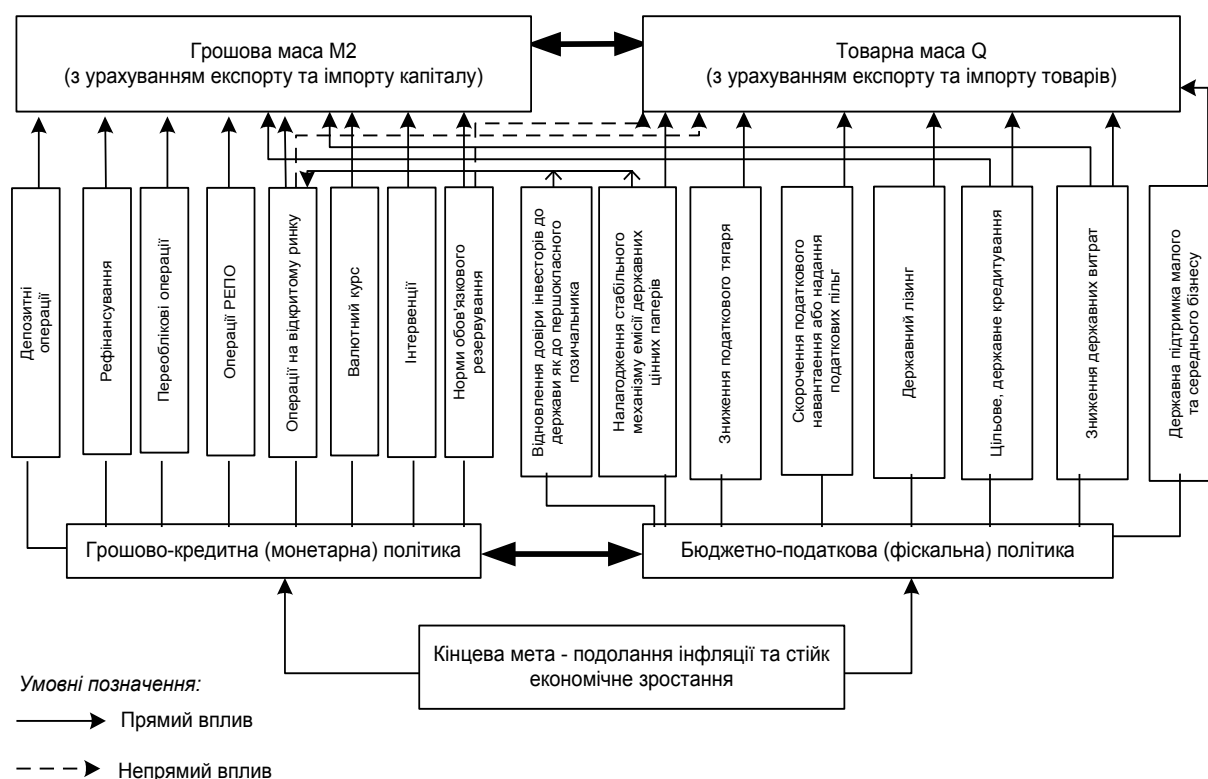

Рис. 3. Модель антиінфляційного регулювання економіки за допомогою використання інструментів монетарної та фіскальної політики

Побудована на рис. 3 модель антиінфляційного регулювання економіки за допомогою використання інструментів монетарної та фіскальної політики дозволяє, з одного боку, ефективно управляти грошовою масою, а з іншого – сприяти розвитку вітчизняного виробництва.

З одного боку, Національний банк України впливає на діяльність кредитних організацій за допомогою наданих їм грошових коштів і, відповідно, на грошовий та кредитний попит нефінансових економічних суб'єктів, формуючи тим самим передумови економічного зростання в країні. З іншого боку, адекватна бюджетно-податкова політика може стимулювати розвиток виробництва для насичення внутрішнього ринку товарами. Виходячи з рис. 3, можна зробити висновок, що управління інфляційними процесами буде ефективним, якщо монетарна та фіскальна політики будуть скоординовані і їх основною метою буде забезпечення стійкого економічного зростання.

Для підвищення ефективності антиінфляційного регулювання пропонуються наступні заходи щодо вдосконалення бюджетно-податкової і грошово-кредитної політики [6]:

передбачити надання податкових пільг підприємствам, які здійснюють модернізацію виробництва, впроваджують і розвивають нові види виробництва чи технології, а також кредитним організаціям, які здійснюють довгострокове кредитування;

упровадити державний контроль над формуванням тарифів галузей природних монополій. Передбачувані зміни тарифів повинні плануватися і враховуватися перед складанням основних напрямів єдиної державної грошово-кредитної політики, для того щоб правильно оцінювати їх інфляційний ефект;

використовувати єдину методику прогнозування рівня інфляції, що сприятиме єдності в прогнозах макроекономічного розвитку і зниженню рівня невизначеності й підвищенню довіри суб'єктів господарювання;

узгоджувати всі зміни в бюджетно-податковій політиці, так само як і в грошово-кредитній, для досягнення транспарентності грошово-кредитної та бюджетно-податкової політик і, відповідно, зниження інфляційних очікувань;

переглянути порядок визначення величини ставки рефінансування. Величина ставки рефінансування повинна визначатися виходячи з бажаного рівня ВВП, прогнозованого рівня інфляції, цілей грошово-кредитної політики та економічної ситуації у країні в цілому.

Таким чином, на підставі викладеного вище можна зробити висновок про те, що від скоординованості та взаємоузгодженості методів та інструментів монетарної і фіскальної політики залежить успіх та ефективність економіки держави, спрямованої на економічне зростання і зниження темпів інфляції.

Література: 1. Смирнов А. Д. Инфляционные режимы динамики переходной экономики // Экономический журнал ВШЭ. – №4. – 2001. – С. 429 – 436. 2. Пекарский С. Э. Координация макроэкономической политики и устойчивость государственного долга: роль ожиданий, инфляционного и фискального режимов // Экономический журнал ВШЭ. – №4. – 2001. – С. 492 – 518. 3. Найдёнов В. С. Инфляция и монетаризм: уроки антикризисного управления / В. С. Найдёнов, А. Ю. Сменковский. – Белая Церковь: ОАО "Белоцерковская книжная фабрика", 2003. – 352 с. 4. Инфляция та фінансові механізми її регулювання / За ред. чл.-кор. НАН України А. І. Даниленка. – К.: Інститут екон. та прогноз., 2007. – 400 с. 5. Солодова О. А. Теоретические основы необходимости и инструментов антиинфляционного регулирования экономики // Финансы, денежное обращение и кредит: Науч. зап. / Отв. ред. А. Ю. Казак. – Екатеринбург: Изд. Урал. гос. экон. ун-в., 2004. – Вып. 16. – С. 54 – 68. 6. Міщенко В. І. Вдосконалення координації грошово-кредитної та фіскальної політики: Інформаційно-аналітичні матеріали. Вип. 5 / В. І. Міщенко, О. П. Жак, Д. С. Попов. – К.: Національний банк України. Центр наукових досліджень, 2006. – 116 с. 7. <http://www.ukrstat.gov.ua> 8. <http://www.bank.gov.ua>

Стаття надійшла до редакції
23.04.2008 р.